

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश डा. श्री आनन्दमोहन भट्टराई
माननीय न्यायाधीश डा. श्री मनोजकुमार शर्मा
फैसला

०७०-CI-०४५९

मुद्दा:सामुद्रिक बिमा दाबी।

जिल्ला काठमाडौं का.म.न.पा. वडा नं.३० ज्योतिभवनस्थित दि ओरिन्टल
इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेडका तर्फबाट अख्तियारप्राप्त ऐ. का प्रमुख
कार्यकारी अधिकृत सुदेव बि नायर१ } पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

जिल्ला काठमाडौं का.म.न.पा. वडा नं.१२ टेकुस्थित नेसनल ट्रेडिङ लिमिटेड
केन्द्रिय कार्यालय, काठमाडौं.....१ } विपक्षी
वादी

शुरू तहमा निर्णय गर्ने:- अध्यक्ष डा. श्री फत्तबहादुर के.सी.

बिमा समिति

निर्णय मिति:- २०६६/०३/२१

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री पुरुषोत्तम भण्डारी

माननीय न्यायाधीश श्री मीरा खड्का

पुनरावेदन अदालत पाटन

फैसला मिति: २०६७/०८/२६

न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १२ बमोजिम मुद्दा दोहोर्न्याई हेर्ने निस्सा प्राप्त भई पुनरावेदन सरह दर्ता हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार रहेको छः

सुदेव बि. नायर वि. नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडकेन्द्रिय कार्यालय काठमाडौं मुद्दा:सामुद्रिक बिमा दाबी, ०६८-RI-०१५३ पृष्ठ १

यस संस्थाको पत्र सं ४४७ मिति २०६२।१।१९ को पत्रबाट विमा गरिएको चिनी पानीजहाजको Vessel मा लोड हुने समय तहाँको प्रतिनिधि (Surveyor) अनिवार्य रूपमा उपस्थित गराउन अनुरोध गरेको साथै पटक पटक टेलिफोन मार्फत पनि सर्भेयरलाई उपस्थित गराउन अनुरोध गर्दागर्दै पनि हाल आएर सर्भेयरबाट सर्भे नै नभएको जानकारी दिई त्यस कम्पनीको आफ्नो दायित्व पूरा नगरी दावी फर्छ्यौट गर्नेतर्फ गम्भिर भएको देखिदैन । हाल यस संस्थामा भैरहेका बाह्य लेखा परीक्षणबाट समेत शीघ्र फर्छ्यौटको लागि निर्देशन भएकोले उक्त दावी जम्मा ११६.५० मेट्रिक टनको हुन आउने यूरो ६३६६४.९२ मात्र यथाशीघ्र दावी फर्छ्यौट गरिदिनु हुन अनुरोध छ । उक्त दावी फर्छ्यौट हुन नसकेको , कारणले आ.व. २०६२।०६३ अर्थात सन् २००६ को लागि यूरोपेली मुलकमा चिनी निकासी गर्ने प्रक्रियामा समेत बाधा अड्चनहरु भैरहेकाले अविलम्ब दावी फर्छ्यौटको लागि अनुरोध गर्दछौं भनी निवेदक नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडको मिति २०६२।१०।२७ को बोधार्थ निवेदन ।

उपरोक्त विषयमा महाशाखाको क्रमशः मिति २०६३।१।१५ तथा २०६३।२।८ को पत्र प्राप्त गरी व्यहोरा अवगत गर्नुभएकै होला । EBA कार्यक्रम अन्तर्गत २००५ मा यूरोपेली मुलुक लिस्बन पोर्चुगलमा ९२०० मेट्रिक टन कच्चा चिनी निकासी गर्न तहाँसँग लिइएको मेरिन कार्गो विमा लेख नं. ३०९०३।२१।६०।१६२२।२००५।९३ अन्तर्गत नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेड, बीरगञ्ज गोदामबाट ९१७३.३० मेट्रिक टन कच्चा चिनी कोलकाताको हल्दिया हुँदै लिस्बन पोर्चुगलको लागि चलान भै गएको व्यहोरा अवगत नै होला, हल्दिया पोर्टमा पानीजहाज MV "SIN CHON" मा लोड गरी ड्राफ्ट सर्भ गर्दा ९०५८ मे. ट. मात्र हुन गै घटी हुन गएको ११५.३० मे. ट र फाइनल डेष्टिनेशन लिस्बन पोर्चुगलमा चिनी डेलिभरी गरिदा १.२० मे. ट. चिनी घटी क्षति भएको हुँदा सो समेत गरी ११६.५० मे.ट. कच्चा चिनीको यूरो ६३६६४.९२ मात्र दावी फर्छ्यौटको लागि यस संस्थाको प.सं. ०६१।०६२।४५१ मिति २०६२।१।२७ देखि पटक पटक ताकेता गर्दा पनि हाल सम्म दावी फर्छ्यौट हुन सकेको छैन, अतः तहाँ सँग लामो समय देखि रहँदै आएको सम्बन्धलाई केही असर पर्न नदिन पूर्ववत् अनुसारको यूरो ६३६६४.९२ मात्र १५ दिनभित्र दावी फर्छ्यौट गर्नुहुन पुनः अनुरोध गर्दछु । साथै उक्त समय भित्र पनि दावी फर्छ्यौट नभएमा हाल सम्मको ब्याज समेत जोडी साँवा ब्याज असुल गर्न कानूनी कारवाहीको बाटो लाग्ने व्यहोरा यसै पत्रबाट जानकारी गराइन्छ भनी निवेदक नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडको मिति २०६३।४।२२ को पुनः बोधार्थ निवेदन ।

नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेड, केन्द्रिय कार्यालयको मिति २०६३।४।२२ प.सं. ०६३।०६४।३४ को पत्र प्राप्त भएकै होला । उपर्युक्त सम्बन्धमा के कसो भए गरेको हो सो को यथार्थ विवरण सहित ७ दिनभित्र समितिमा पेश गर्न समितिको मिति २०६३।५।६ को पत्रबाट विमकलाई निर्देशन ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा त्यस कम्पनीबाट जारी भएको विमालेखको सेवा शर्त सहित (पोलिसी डकेट) को प्रमाणित प्रतिलिपी, प्रस्ताव फारम, सम्पुष्टि विमा शुल्क बुझेको रसिदको प्रमाणित प्रतिलिपी, सर्भे प्रतिवेदनको प्रमाणित प्रतिलिपि र अन्य भए गरेका सम्पूर्ण कागजात सहित निवेदकको माग बमोजिम विमा दावी भुक्तानी गर्न नपर्ने सम्बन्धमा अन्य आवश्यक कागज तथा विवरण भए सो समेत ७ दिन भित्र समितिमा पेश गर्न विमा ऐन, २०४९ को दफा १७ को उपदफा (३) तथा विमा नियमावली, २०४९ को नियम ३३ को उप नियम (१ख) को व्यवस्था बमोजिम समितिको मिति २०६३।५।२५ को पत्रबाट विमकलाई निर्देशन ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा अगष्ट ३१, २००६ को साथ हामीले विमितको चिठी सर्भेयर श्री पी. एन. कपुर एण्ड के को चिठी आदिको प्रतिलिपी पठाइएका छौं । तहाँबाट माग भै आएका थप निम्न कागजातहरु यस पत्रका साथ संलग्न गरी पठाएका छौं : २२।९।२०६१ को ने. ट्रे. लि. को पत्र, १।३।२००५ को हाम्रो पत्र, २८।२।२००५ को हाम्रो पत्र, १३।११।२००६ को ने. ट्रे. लि. को पत्र, २०।११।०६१ को हाम्रो पत्र, १।१२।०६१ को ने. ट्रे. लि. को पत्र, १४।३।२००५ को हाम्रो डेविट नोट, २३।३।२००५ को हाम्रो प्रिमियम रसिद तथा सम्पुष्टि नं. १, ५, ६, ११, १३, १४, २०, २१ र २३ विमालेख, १।१२।०६१ को ने. ट्रे. लि. को पत्र, २४।३।२००५ को हाम्रो मेमोरेण्डम, ११।१२।०६१ को ने. ट्रे. लि. को पत्र, २७।०१।०६२ को ने. ट्रे. लि. को क्षति सम्बन्धी सूचना पत्र (जसमा हामीले सर्भेयर नियुक्त गरेको १०।५।००५ को नोटिङ्ग पनि छ), ३१।८।०६ को हामीले विमा समितिलाई पठाएको पत्र आदि सबैको प्रमाणित प्रतिलिपीहरु, भनी विमकको मिति २१।९।२००६ को पत्रबाट शुरु विमा समितिमा पेश भएको लिखित जवाफ । ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा कोलकाताको हल्दिया हुँदै लिस्बन पोर्चुगलको लागि चलान भै गएको विमा दावी क्षतिपूर्ति सम्बन्धी सर्भे प्रतिवेदनको प्रमाणित सात (७) दिनभित्र समितिमा पेश गर्न समितिको मिति २०६३।१०।२९ को पत्र बाट निवेदकलाई निर्देशन ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा उक्त विमा दावी निर्णय प्रक्रियामा रहेको व्यहोरा समितिको मिति २०६४।०६।१७ को पत्रबाट निवेदक श्री नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडलाई जानकारी।

समितिमा मिति २८।०४।२००९ मा भएका छलफल बमोजिम विमकको मिति अप्रिल ३०, २००९ को पत्र ।

विमा भएको र विमा अवधि भित्रै क्षति भएकोमा कुनै विवाद देखिएन । जारी भएको विमा लेखको व्यवस्था बमोजिम सर्भे गर्ने सम्बन्धमा Pre-Dispatch Clause को व्यवस्था गरेको देखिंदैन । निवेदकले क्षतिको जानकारी पानी जहाजमा सामान राखेपछि मात्र पाएको व्यहोरा मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिन्छ । यस अवस्थामा विमकलाई सूचना दिएको र हल्दिया पोर्टको जहाजमा चिनी लोड गरी रहँदाको समयमा सर्भे गर्ने व्यवस्था विमकले मिलाउन नसकेको र B/L (Bill of Lading) बनाई सकेको अवस्थामा जहाजलाई रोकी राखे अवस्था नभएको भन्ने निवेदक तफको भनाईलाई अन्यथा मान्न मिल्ने देखिएन । जारी भएको विमा लेखमा ०.५०% अधिक Per Conveyance for Road/Rail Transit. उल्लेख भएको पाइन्छ । यसरी बीरगञ्जबाट हल्दिया पोर्ट सम्म पटक पटक गरी गएको चिनीको परिमाणको क्षति कुन बाहनबाट कति भयो भनी पत्ता लगाई प्रति बाहन ०.५०% अधिक कट्टा हुनुपर्नेमा सो कुरा यकिन नभै विमा गरेको परिमाणबाट क्षतिपूर्तिको ०.५०% कट्टा गर्ने भन्ने विमकको भनाईलाई मान्यता दिदा विमितलाई सोझै मर्का पर्ने देखियो । हल्दिया पोर्टबाट जहाजमा लोड गरिसकेपछि जहाजमा रहेका सम्पूर्ण परिमाणलाई Per Conveyance मात्र पार्ने देखिन्छ । हल्दिया पोर्टबाट लिस्बन, पोर्चुगलमा भएको क्षतिमा जहाजमा भएको सम्पूर्ण सामानलाई Per Conveyance भनी विमकले स्वीकार गरेबाट समेत पुष्टि हुन्छ । हल्दिया पोर्टमा बीरगञ्जबाट गएको सामानको कुन बाहनबाट आएको कति मात्रामा चिनी क्षति भएको विवरण नभएको साथै त्यसरी हल्दिया पोर्टमा बीरगञ्जबाट आएको सामानलाई अनलोड (Unload) गरेपछि पुनः जहाजमा लोड गर्दाका समयमा क्षति भएको अवस्था नरहेको समेत आधारमा बीरगञ्जबाट हल्दिया पोर्ट सम्म जाँदा क्षति भएको ११५.३० मेट्रिक टन चिनीको क्षति बापतको रकम विमा लेखको शर्त बमोजिम विमक द ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. ले विमितलाई भुक्तानी गर्नुपर्ने र हल्दिया पोर्टबाट लिस्बन पठाउँदा भएको क्षति विमा लेखको अधिक अन्तर्गत विमित स्वयंले व्यहार्नुपर्ने देखिएकाले विमा ऐन, २०४९ को दफा ८ घ१), दफा १७ को उपदफा ४ तथा विमा नियमावली, २०४९ को नियम ३३ को उपनियम (२) बमोजिम विमक दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. लाई आदेश दिने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको विमा समितिको मिति २०६६।३।२१ को निर्णय ।

विमा लेखमा तोकिएको शर्त अनुसार सर्भेयर खटाउन विमितले विमक समक्ष अनुरोध गर्नुपर्ने र सर्भे गर्न पर्याप्त समय दिनुपर्नेमा जहाजमा सामान लोड गरी B/L (Bill of Lading) लिएको भन्दै सर्भेयरलाई सर्भ गर्न नदिएको र सोही आधारमा पुनरावेदकलाई सर्टेज भराउने भनी गरिएको फैसला विरोधाभाषापूर्ण छ। विपक्षी नेशनल ट्रेडिङले यस कम्पनीलाई सर्टेजको जानकारी मिति २०६२।१।२९ मा गराए पश्चात तत्कालै सर्भेयर पि.एन. कपुरलाई नियुक्त गरी मिति २०६२।१।३० मा सर्भे गर्न कोलकाता पोर्टमा पठाएकोमा जहाज हिडिसकेको जानकारी गराइयो। सर्टेज भएको थाहा पाएको स्थानमा सर्भेयर खटाई सर्भे गर्न खोज्दा B/L (Bill of Lading) बनेकै आधारमा जाँच गर्न नपाउने भन्ने होइन। सर्भेयरले सर्भे नै गर्न नपाई एकतर्फी रूपमा क्षति भएको भनी भराउन मिल्दैन। सामान सर्टेजको सम्बन्धमा Kolkata Port Trust Haldia Dock Complex Traffic Operations (Sh & CH) Division General Cargo Berth को मिति २०६२।२।१९ ले दिएको Certificate मा जम्मा १८३४६६ Bags अथवा विपक्षीले विमा गरेको सम्पूर्ण सामान हल्दिया पोर्टमा पुगेको भन्ने देखिन्छ। त्यसैगरी Hanuman Roadways ले Salt Trading Corporation Limited, कमलादी काठमाण्डौलाई लेखिएको पत्रमा जम्मा १८३४३२ Bags मा Rejected Sugar Bags 200 Bags र Balance Bags not found मा ३४ बोरा भनी उल्लेख गरिएको छ। जस अनुसार पहिलो कुरा त सामान सर्टेज भएको देखिदैन र दोश्रो Hanuman Roadways ले दिएको पत्रको सम्बन्धमा हेर्दा जम्मा २३४ बोरा मात्र क्षति भएको लिखित प्रमाणबाट देखिँदा जुन सर्टेज Per Conveyance ०.५०%, कट्टा गर्न पाउने विमालेखमा प्रष्ट व्यवस्था हुँदा र क्षतिको विवरण ०.५०% भन्दा कम देखिएको अवस्थामा यस विमा कम्पनीले कुनै प्रकारको क्षति भर्नुपर्ने देखिँदैन। सामान हल्दिया पोर्टमा अनलोड भएपछि त्यसको पूर्ण विवरण सहित यस पुनरावेदकलाई सर्भका लागि उचित मौका दिनुपर्नेमा हतार हतार B/L (Bill of Lading) बनाई B/L (Bill of Lading) बनेकै आधारमा यस पुनरावेदकले सर्भे गर्नलाई रोक लगाउने गरी विपक्षीहरूबाट काम कारवाही भएको हुँदा त्यसको जवाफदेही यस पुनरावेदक विमा कम्पनी हुने होइन। यदि ढुवानीकर्ताबाट क्षति पुऱ्याएको हो भने सो को जानकारी यस पुनरावेदकले पाउनुपर्ने हुन्थ्यो। तसर्थ विपक्षी विमा समितिबाट मिति २०६६।३।२१ गते गरिएको निर्णय त्रुटिपूर्ण हुँदा बदरयोग्य छ, बदर गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. को पुनरावेदन अदालत पाटनमा दायर गरेको मिति २०६६।७।५ को पुनरावेदनपत्र।

यसमा विमालेखमा तोकिएको शर्त अनुसार सर्भेयरले सर्भे नै गर्न नपाई क्षतिको मूल्याङ्कन हुन नपाएकोमा ११५.३ मे टन चिनीको क्षतिपति बापतको रकम भराई दिने गरी

भएको शुरु विमा समितिको निर्णय प्रमाणको मुल्याङ्कनको रोहमा फरक पर्न सक्ने देखिँदा मुलुकी ऐन अ.बं. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम छलफलको लागि प्रत्यर्थीलाई झिकाई निज हाजिर भए वा म्याद नाघेपछि पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६६।११।६।५ मा भएको आदेश।

प्रस्तुत मुद्दाका सम्बन्धमा विमित नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडले क्षति भएको चिनीको दावी गरेकोमा सो तर्फ विवाद नदेखाई विमक इन्स्योरेन्स कम्पनीले समेत स्वीकारेको नै देखिन्छ। जहाँ सम्म १.२० मे. ट. चिनी कोलकाताबाट लिस्वन पुर्याउने क्रममा क्षति भयो भन्ने निवेदन दावी छ, सो सम्बन्धमा संलग्न प्रमाणहरूले समेत यकिन रूपमा समर्थन गराउन नसकेको अवस्था रहेको र झिकाईएका प्रत्यर्थी दि नेशनल ट्रेडिङ लि. ले समेत कुनै दावी नलिई शुरु विमा समितिको निर्णयलाई नै स्वीकारेको अवस्थामा त्यसतर्फ समेत प्रवेश गर्नु परेन। अन्य प्रमाणहरू विमालेख तथा संलग्न लिखतहरू समेतबाट ११५.३० मे. ट. चिनी बीरगञ्जबाट हल्दिया पोर्टसम्म पुग्दा क्षति भएको भन्ने देखिँदा विमक ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स क. लि. ले विमित नेशनल ट्रेडिङ प्रा. लि. लाई सो क्षति बापतको विमा रकम विमालेख अनुरूप तिर्नुपर्ने नै देखियो। दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीले ११५.३० मे.ट. चिनीको क्षतिपूर्तिसम्म विपक्षीलाई भुक्तानी दिनुपर्ने ठहर गरी विमा समितिबाट भएको मिति २०६६/०३/२१ को निर्णय मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६७/०८/२६ को फैसला।

बीमित नेशनल ट्रेडिङ क. लि.ले बीरगंजबाट हल्दिया पोर्ट मार्फत प्रति मे.ट. यूरो ४९६.८० मूल्यको ९४०० मे.ट. कच्चा चिनी समुद्रीबाटो हुदै लिस्वन पोर्चुगलसम्म लग्नका लागि Marine Insurance गराएकोमा बीरगंजबाट हल्दिया पोर्टका लागि ९१७३.३० मे.ट. चलान गरेको र कोलकाता हल्दिया पोर्टमा पानीजहाजमा Load हुँदा Draft Survey बाट ९०५८ मे.ट. देखिएकोले ११५.३० मे.टन चिनी कम भएको तथा लिस्वन पुग्दा जम्मा ११६.५० मे.टन चिनीको क्षति हुन गएको सम्बन्धमा ११५.३० मे.ट. को Shortages वारेको विपक्षीको मिति १०.०५.२००५ को पत्र यस निवेदक कम्पनीले मिति १२.०५.२००५ मा प्राप्त गरी भोलिपल्ट नै M/S PN Kapoor & Co. कोलकातालाई सर्भेयर नियुक्त गरी विपक्षीलाई जानकारी गराइएको, विपक्षीले सो बखतसम्म पनि Bill of lading बनि सकेको भन्ने जानकारी नदिएको, थाहा पाउने बितिकै नियुक्त सर्भेयर सर्भे गर्न जाँदा जहाज हिडि सकेकोले सर्भे गर्न नसकेको व्यहोरा पत्र संगलन गरेका छौ। क्षतिको वास्ताविकताको सर्भे हुन नसकेको प्रमाणित छ। मिति १.६.२००५ को पत्रानुसार सुदेव वि. नायर वि. नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडकेन्द्रिय कार्यालय काठमाडौं मुद्दा:सामुद्रिक विमा दावी, ०६८-RI-०१५३ पृष्ठ ६

बीरगंजबाट भवानी फ्रेट एण्ड फोरवार्डिङ एजेन्सी मार्फत १८३४६६ बोरामा ९१७३ मे.टन चिनी विभिन्न मितिमा कोलकातामा बुझेको स्पष्ट छ। क्षति बीरगंज देखि कोलकाता सम्म पुग्दा सम्मको अवस्थामा नै भएको भन्ने तथ्य के कुन प्रमाणको आधारमा स्थापित हुन्छ । बीमा नियमावली, २०४९ को नियम ३२ (२) मा निर्जिवन बीमाको दाबी भुक्तानीको निमित्त बीमित कम्पनीले निवेदन प्राप्त भएमा बीमकले आवश्यक जाँचबुझ गर्न आवश्यक परेमा तुरुन्त सर्भेयर खटाउन सक्ने प्रावधान रहेको र सोहि अनुरूप यस निवेदकले विपक्षीको प्राप्त दाबीवारे आवश्यक जाँचबुझ गर्न खटाएको सर्भेयरले सर्भे नै गर्न नपाइ फर्केको तथ्य Non Survey को संलग्न पत्रले पनि स्थापित छ। बीमा खास उद्देश्य र निश्चित शर्त अनुरूप गरिन्छ। दुबैले नै अनिवार्य पालना गर्नु पर्ने हुन्छ। विपक्षी कम्पनीलाई १८३२३२ बोरा पठाइसकिएको र प्राप्त २०० बोरा Rejected चिनी र ३४ बोरा चिनी प्राप्त नभएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरिएको छ। त्यस रिपोर्टलाई नै सत्य माने पनि भएको क्षति ०.५०% रहेकोमा विवाद छैन। बीमालेखको शर्त अनुसार ("subject to 0.50% excess on B/L Quantity / per conveyance for Road/Rail/transit") बीमितले ०.५०% सम्म भएको क्षतिको दावी गर्न नपाउने प्रष्ट रहेको अवस्थामा दावी खारिज हुनु पर्नेमा श्री पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसलामा गम्भिर कानूनी त्रुटीपूर्ण रहेको छ। बीमित सामान हल्दिया पोर्टमा Unload गर्ने बखत कुन गाडिमा कति बोरा चिनी रहेको तथा सोही मात्रामा Unload भए नभएको यकिन गर्ने कर्तव्य विपक्षीको नै रहेकोमा विपक्षीले आफ्नो दावीमा सो सम्बन्धमा केहि कतै उल्लेख गरेका छैनन। बीमा गराइ सके पश्चात सामान लाने क्रममा ०.५०% सम्मको क्षतिको दायित्व बीमकको नभै बीमितको नै हुने भन्ने स्पष्ट छँदाछदै पनि बीमित आफुले नै व्योहोर्न भोग्न स्वीकार गरेको क्षतिलाई समेत बीमकसंग भराउने कार्य कानून विपरित मात्र नभइ यसले बीमा व्यवसायनै जोखिममा पर्न जाने हुन्छ त्यस तर्फ अदालत गम्भिर नभै निवेदकलाई हराउने गरी श्री पुनरावेदन अदालतले गरेको फैसला बीमा ऐन, बीमा नियमावली तथा करार कानून, विपरित भएको फैसलामा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ (१) को (क) को अवस्था परी दोहो-याइ हेरी शुरू बीमा समिति र पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला बदर गरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको सुदेव वि. नायरको मुद्दा दोहो-न्याई हेरी पाउँ भनी यस अदालतमा परेको निवेदन।

यसमा बीमा लेखको शर्त अनुसार बीमितले प्रतिबाहन ०.५०% सम्म भएको क्षति दावी गर्न नपाउने भनी स्पष्ट उल्लेख भएको देखिए पनि (subject to 0.50% excess on B/L Quantity/ per conveyance for Road/Rail/Transit) सो तर्फ बिचार नगरी पुनरावेदन सुदेव वि. नायर वि. नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडकेन्द्रिय कार्यालय काठमाडौं मुद्दा:सामुद्रिक बिमा दाबी ,०६८-RI-०१५३ पृष्ठ ७

अदालत पाटनबाट भएको मिति २०६७।८।२६ को फैसला प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३ र ५४, अ.व. १८५ नं. समेतको विपरीत देखिनाले न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ को उपदफा १ को खण्ड (क) बमोजिम प्रस्तुत मुद्दा दोहोर्याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिएको छ । नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्नेसमेत व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७०/०५/०४ को आदेश ।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सुचीमा चढी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा निवेदक दि ओरिन्टल इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेडको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री रमण कुमार कर्णले प्रस्तुत मुद्दामा क्षतिको वास्तविकताको सर्भे हुन नसकेको, क्षतिबारेमा छिटो जानकारी गराइ बिमकले सर्भे गर्न समय दिनु पर्नेमा सामान जहाजमा लोड भैसकेको तथ्य बीमकलाई नदिएको कारण सर्भे हुन नसकेको स्थापित हुँदा हुदै पनि बिमा दावी इन्स्योरेन्स कम्पनीले ब्यहोर्ने गरी बिमा समितिले गरेको निर्णयलाई सदर गरेको तत्कालिन पुनरावेदन अदालतको फैसलामा गम्भीर कानूनी त्रुटी भएकोले उक्त निर्णय बदर हुनुपर्छ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो । त्यसै विपक्षी प्रत्यर्थी नेशनल ट्रेडिङ लि.का तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री राजकिशोर यादवले बिमित कम्पनीले मिति २०६१।१२।११ को पत्रबाट सर्भेयर पठाउन अनुरोध गरेको, पुन सर्भेयर पठाउन अनुरोध गर्दै पत्र लेखिएकोमा सो पत्र मिति २०६२।१।१९ मा बुझी चिनी जहाजमा लोड हुँदा सम्म पनि सर्भेयर पठाएन । क्षतिको जानकारी मिति २०६२।१।२७ गते बिमा कम्पनीलाई पठाएकोमा ७ महिना पछि सम्म पनि हाम्रा सर्भेयरको रिपोर्ट कुरिरहेका छौं भन्ने गैर जिम्मेवार जवाफ दिएको छ । यस स्थितिमा शुरू बिमा कम्पनीले सर्त बमोजिम नै क्षति भराउने गरी शुरू बिमा समिति तथा पुनरावेदन अदालत बाट भएको निर्णय मिलेकै देखिदा सदर हुनु पर्छ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो ।

निर्णयतर्फ बिचार गर्दा यसमा नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडले कच्चा चिनी लिस्वन पोर्चगलसम्म लग्नको लागि मिति १४-०३-२००५ मा विपक्षी दि ओरिन्टल इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेडसँग बिमा (Insurance) गराएकोमा बीरगंजबाट हल्दिया पोर्टका लागि मिति २४-०३-२००५ मा ९१७३.३० मे.ट. चलान गरेकोमा Load हुँदा Draft Survey बाट ९०५८ मे.ट. देखिएकोले ११५.३० मे.टन चिनी कम भएको तथा त्यहाँबाट लिस्वन पुग्दा ९०५६.८० मे.टन रहेकोले बीरगंजबाट लिस्वन सम्म पुग्दा घटी हुन गएको १.२० मे.टन समेत जम्मा ११६.५० मे.टन चिनीको क्षति हुन गएकोले क्षति हुन गएको चिनी दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीसँग माग गरेकोमा सर्भेयरबाट सर्भे नै नभएको जानकारी दिई सुदेव वि. नायर वि. नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडकेन्द्रिय कार्यालय काठमाडौं मुद्दा:सामुद्रिक बिमा दाबी, ०६८-RI-०१५३ पृष्ठ ८

आफ्नो दायित्वबाट विमुख भएकोले दावी बमोजिम ११६.५० मे.ट को हुन आउने युरो रु ६३६६४।९४ दावी फछ्यौँयट गरिदिन नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडले अनुरोध गरेकोमा सो स्वीकार नगरेपछि विवाद बिमा समितिमा पुगी सो समितिबाट बीरगञ्ज हल्दिया पोर्टसम्म जाँदा भएको ११५.३० मे.ट चिनी क्षति बापतको रकम विमालेखको सर्त बमोजिम बिमक द ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीले बिमितलाई भुक्तानी गर्नु पर्ने र हल्दिया पोर्टबाट लिस्वन पठाउदा भएको क्षति विमित स्वयंले व्यहोनु पर्ने भनी बिमा समितिले निर्णय गरेको रहेछ। उक्त निर्णय उपर चित्त नबुझाई दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्सले पुनरावेदन गरेकोमा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट समेत बिमा समितिले गरेको निर्णयलाई सदर गर्ने गरी फैसला भएको रहेछ। उक्त फैसला उपर चित्त नबुझाई दि ओरिएण्टल कम्पनीले यस अदालतमा मुद्दा दोहोर्याई पाउँ भनि दिएको निवेदनमा अनुमती प्रदान भई निर्णायार्थ पेश हुन आएको देखियो।

सो सन्दर्भमा बिचार गर्दा, दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनी र नेशनल ट्रेडिङ लि. बिच कच्चा चिनी बिरगंजबाट लिस्वन पोर्चुगल सम्म लग्नको लागि बिमा गराएकोमा विवाद देखिएन। द ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनी र नेशनल ट्रेडिङ लि. बीच मिति १४-०३-२००५ मा गरेको बिमा सम्बन्धी करारमा Voyage period of insurance मा नेपालको बिरगंज देखि लिस्वन पोर्चुगल सम्मको लागि भन्ने उल्लेख गरेको देखिन्छ। यसरी बिमा गर्दा उल्लेख भएको यात्रा अवधि भित्रै नै बिमा गरिएको बस्तु(चिनी) क्षति भएकोमा पनि विवाद देखिएन। निवेदक नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडले माग गरेको क्षति उक्त बिमा गरेको अवधि भित्र नै भएकोमा विपक्षी दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीले समेत स्वीकार गरेको देखिन्छ। दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीले सर्भेयरले सर्भे गर्न पर्याप्त समय दिनुपर्नेमा जहाजमा सामान लोड गरी B/L (Bill of Lading) लिएको भन्दै सर्भेयरलाई सर्भ गर्न नदिएको भनी लिएको पुनरावेदन जिकिरको सम्बन्धमा हेर्दा बिमा गरिएको कच्चा चिनी पानीजहाजको Vessel मा लोड हुने समय तहाँको प्रतिनिधि (Surveyor) अनिवार्य रुपमा उपस्थित गराउन नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडले पत्र सं ४४७, मिति २०६२।१।१९ मार्फत अनुरोध गरेको, सो पत्र २०६२।१।२२ (६ मार्च २००५)मा बिमा कम्पनीले बुझेको र पटक पटक टेलिफोन मार्फत पनि सर्भेयरलाई उपस्थिति गराउन अनुरोध गर्दागर्दै पनि हल्दिया पोर्टको जहाजमा चिनी लोड गरी रहँदाको समयमा सर्भे गर्ने व्यवस्था बिमक दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीले मिलाउन नसकेको र B/L (Bill of Lading) बनाई सकेको अवस्थामा जहाजलाई रोकी राख्ने अवस्था नभएको भन्ने नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडको जिकिर छ। साथै मिसिल हेर्दा विमित नेशनल ट्रेडिङले जानकारी दिए पछि बिमा कम्पनीले आफ्नो सर्भेयर P.N Kapoor सुदेव वि. नायर वि. नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडकेन्द्रिय कार्यालय काठमाडौँ मुद्दा:सामुद्रिक बिमा दाबी, ०६८-RI-०१५३ पृष्ठ ९

लाई उक्त कन्साइनमेन्ट सर्भे गरिदिन १३-५-२००५ मा मौखिक निर्देशन दिएको भन्ने पत्रको फोटोकपि पनि बिमित कम्पनीलाई दिएको र बिमित कम्पनीले नोक्सानीको दावी गरेपछि महिनौं सम्म सर्भेयरको रिपोर्ट प्राप्त नभएको भनी दावी फछ्यौट नगरी त्यसपछि मात्र सर्भेयर पुग्दा जहाज पोर्टबाट हिडी सकेको भन्दै दावी फछ्यौट गर्न अस्वीकार गरेको देखियो। यसबाट निवेदकले क्षतिको जानकारी पानी जहाजमा सामान राखेपछि मात्र पाएको भन्ने जिकिर मिसिल संलग्न कागजातहरुबाट पुष्टी हुन सकेको देखिएन। अर्को तर्फ दुवै पक्ष बिच मिति १४-०३-२००५ मा भएको विमा लेखमा Pre-Dispatch Clause को समेत व्यवस्था गरेको देखिँदैन। Pre-Dispatch Clause का ब्यवस्था गरी शर्तहरु स्पष्टसंग नराखे सम्म पछि गरिएको अन्य जिकिर स्वीकार योग्य देखिएन। यस स्थितिमा सामान बिरगन्जबाट पठाए पछि लिस्वन नपुगेसम्मको अवधिमा भएको क्षतिलाई विमा लेखले कभर गरेको मान्नु पर्ने हुन आयो।

अब दावी बमोजिम क्षति ११६.५० मे.ट को हुन आउने युरो रु ६३६६४।९४ दावी फछ्यौट गरिदिन निवेदक नेशनल ट्रेडिङ लि.ले अनुरोध गरेपनि १.२० मे. ट. चिनी कोलकाताबाट लिस्वन पुर्याउने क्रममा क्षति भयो भन्ने दावी सम्बन्धमा प्रयास प्रमाणहरुले समेत समर्थन गराउन नसकेको र नेशनल ट्रेडिङ लि. ले समेत शुरू विमा समितिले गरेको निर्णयलाई स्वीकारेको देखिदा त्यस तर्फ बोलिरहनु परेन। निवेदक विपक्षी विमक दि ओरिएण्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीले क्षतिको विवरण ०.५०% भन्दा कम देखिएको भन्ने जिकिर सम्बन्धमा कोलकाता हल्दिया पोर्टमा पानीजहाजमा Load हुंदा Draft Survey बाट ९०५८ मे.ट कच्चा चिनी रहेको भन्ने देखिदा विपक्षीको सो जिकिर ०.५०% भन्दा बढी नै क्षति भएको देखियो। माथि उल्लिखित तथ्य एवं पृष्ठभूमि समेतबाट बीरगन्जबाट हल्दीया पोर्टसम्म जाँदा भएको क्षति ११५.३० मे.ट चिनीको परिमाणको क्षति प्रत्येक बाहन पिच्छे कति कति भयो भनी पत्ता लगाई ०.५०% अधिक कट्टा हुनुपर्नेमा सो कुरा यकिन नभै विमा गरेको परिमाणबाट क्षतिको ०.५०% कट्टा नगर्ने भन्ने विमकको भनाई हेर्दा सो जिकिर विमा करारको कुन सर्तले पुष्टी हुन्छ सो देखाउन सकेको पाईँदैन। सो जिकिरलाई मान्यता दिदा विमितलाई सोझै मर्का पर्ने हुन्छ भन्ने आधार ग्रहण गरी दि ओरियन्टल इन्स्योरेन्स कम्पनीले नोक्सान एवं क्षति भएको ११५.३० मे.ट. चिनीको क्षतिपूर्ति विपक्षी नेशनल ट्रेडिङ लि.लाई भुक्तानी दिनुपर्ने ठहर गरी भएको पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसला मनासिव नै देखियो।

अतः माथि उल्लेखित आधार कारण समेतबाट ११५.३० मेट्रिक टन चिनी बीरगन्जबाट हल्दिया पोर्टसम्म पुग्दा क्षति भएको भन्ने देखिँदा विमक दी ओरिएण्टल सुदेव वि. नायर वि. नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडकेन्द्रिय कार्यालय काठमाडौं मुद्दा:सामुद्रिक विमा दाबी, ०६८-RI-०१५३ पृष्ठ १०

इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेडले विमित नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडलाई सो क्षति बापतको विमा रकम विमालेख अनुरूप भुक्तानी दिनुपर्ने ठहर गरी विमा समितिबाट भएको निर्णयलाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६७/०८/२६ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्नेन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत काटी फैसला अपलोड गरी मिसिल अभिलेख शाखामा पठाईदिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: शारदादेवी पौडेल

कम्प्युटर अपरेटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल श्रावण १७ गते रोज ६ शुभम् ।